

Tamo gde prestaje pravo – počinje tiranija

Uz svo dužno poštovanje koje imam prema svom prijatelju Silvanu Bolčiću kao teoretičaru od formata, moram da istaknem da su naši pogledi na ulogu prava u demokratski uređenoj državi bitno različiti.

Međutim, čitava dosadašnja istorija parlamentarizma demantuje Marksovu tezu o determinisanosti prava društvenom strukturom. Jer kako se može objasniti činjenica da srž ustava svih parlamentarnih država u punom smislu te reči, bez obzira na njihove bitne razlike u pogledu društvene strukture, predstavljaju principi slobode govora i izražavanja, slobode udruživanja, slobode veroispovesti, podele vlasti i slično.

Kad to kažem, ne mislim samo na zemlje koje geografski pripadaju Zapadu, već i na one koje pripadaju ne-Zapadu, kao što su recimo Japan i Indija koja sada spada među zemlje sa najvišim bruto društvenim proizvodom. To se može objasniti samo ukazivanjem na to da su naznačeni principi odvojeni od društva kao društva, i zato su čisto formalni i negativno određeni. Kako se, recimo, princip slobode veroispovesti može izvesti iz bilo koje konkretne koncepcije religije koja egzitira na nivou društva ili iz ateizma?

Naravno, ustav se ne sastoji samo iz pukih proklamacija ovih principa već on u svom normativnom delu mora obezbediti osnovu za izvođenje procedura koje predstavljaju formalno-pravna jemstva za njihovu realizaciju. U svom prošlom tekstu, nastojao sam da pokažem da sam izbor Visokog saveta pravosuđa favorizuje – i to u bitnom smislu te reči – izvršnu vlast. Pod pritiskom Venecijanske komisije, sadašnja vlast je najavila promenu takvog načina izbora, ali po principu „nije šija nego vrat“. Suština predloga novog načina izbora članova toga organa svodi se otprilike na sledeće. Sudstvo samo bira svoje predstavnike u pomenutom telu, ali pored sudija, u tom telu trebalo bi da bude isti broj „uglednih pravnika“, koje bi birala Narodna skupština, s tim što bi u slučaju nerešenog rezultata pri glasanju svih članova toga tela o nekom problemu, odlučujući glas bio glas predsednika toga organa koji bi obavezno bio jedan od tih „uglednih članova“.

Da procedure nisu bitne, ne bi se postojeća vlast trudila da i ovim novim predlogom zadrži kontrolu nad Visokim savetom pravosuđa posredstvom „uglednih pravnika“ koje bi ona sama, zahvaljujući skupštinskoj većini, izglasavala.

Kad je reč o slobodi medija, bode, između ostaloga, oči činjenica i da se svi članovi regulatornog tela (REM) biraju u Narodnoj skupštini, što u našem parlamentarnom kontekstu znači da ih bira vlast. Ovo regulatorno telo postavlja Upravni odbor RTS-a, koji zatim bira rukovodstvo ove kuće.

U Nemačkoj se regulatorno telo bira na bitno drugačiji način. U njemu je izbor jedne trećine članova toga tela vezan za odnos snaga u parlamentu, dok preostale članove biraju i opozivaju tzv. asocijacije građanskog društva (udruženja novinara, advokata, univerzitet itd). Drugim rečima, ovde su dve trećine članova regulatornog tela po načinu svoga izbora nezavisni od

vlasti, te stoga, one ne polažu račune vlastima već različitim segmentima građanskog društva. U našem slučaju postoji lanac izbora čiju bazičnu jedinicu predstavlja skupštinska većina, dok takav lanac u slučaju Nemačke ne postoji, i upravo ta činjenica predstavlja nužan uslov za uspostavljanje autonomije javnog servisa.

Autonomnost neke institucije od vlasti, zavisi odlučujuće od načina izbora njenih članova. Ako se stvari tako ne postave, priče o nezavisnosti određenih institucija od vlasti postaju frazeološko-dekorativni paravan koji služi za prikriivanje podređenosti tih institucija u odnosu na vlast. Generalni direktor RTS-a je u svom televizijskom nastupu pročitao načelne stavove o autonomiji ove institucije, kako bi prikrio stvarno stanje stvari: da je ta kuća nezavisna od opozicije i građana a zavisna od vlasti. Naravno, da je postupio drugačije bio bi uskoro smenjen; dobro on zna da ga onaj koji ga je u suštini postavio može i smeniti, i to u skladu sa postojećim procedurama. Dovoljno je da kontrolor naših života i smrti samo namigne sadašnjem REM-u, gde su „njegovi ljudi“, a da posle toga REM, koji bira Upravni odbor RTS-a, izloži radikalnoj kritici generalnog direktora, što bi bio pouzdan znak članovima UO RTS da glavni čovek „javnog servisa“ više nije u milosti onoga koji drži sve glavne konce u svojim rukama u zemlji Srbiji.

Naravno, daleko sam od pomisli da idealizujem sistem proceduralne demokratije; on je, po mom mišljenju, samo manje loš od drugih sistema. Zato on mora biti otvoren i za samokorekcije. Upravo zbog svesti o njegovoj nesavršenosti, u njega su uvedeni instituti građanske neposlušnost i slobodne kritičke javnosti.

Složio bih se sa Bolčićem da treba praviti razliku između etnonacionalizma kao ideologije i etnonacionalizacije na nivou „dubokog društva“, ali, po mom mišljenju, ovo poslednje nije nastalo u parlamentarizmu već u socijalizmu. Jugoslovenski socijalizam – zbog ograničenosti komunističke utopije – nije uspeo da stvori jugoslovensku naciju, o čemu svedoči činjenica da se na poslednjem popisu samo 8 procenata stanovništva prethodne Jugoslavije izjašnjavalo da je jugoslovenske nacije.

To i komunistička glorifikacija manjinskih prava proizvelo je etnonacionalizam na nivou „dubokog društva“, zbog čega se Jugoslavija nužno raspala po etničkim šavovima nakon uvođenja višepartijskog sistema. Politički zastupnici etnonacionalizma nisu prevashodno spolja unosili ovu koncepciju u svest ljudi, već su samo u parlamentarnom sistemu razgoreli ono što u doba jednopartijske države nije bilo toliko manifestno, ali je tokom vremena postajalo sve manifestnije. Nakon uspostavljanja višepartizma, postojale su i drugačije ideološke ponude, ali je potražnja za njima među biračima bila daleko manja.

Bolčić mi u svome tekstu prigovara da tretiram sve etnonacionalizme jednako, ali ja sam eksplicitno napisao da ne stavljam sve nacionalizme na istu ravan kad je reč o njihovim negativnim posledicama (to sam detaljno obrazlagao u svojim brojnim novinskim tekstovima). Ja samo mislim da on potcenjuje razornu moć etnonacionalizama manjinskih populacija. Ti etnonacionalizmi svojim radikalnijim zahtevima mogu blokirati logiku funkcionisanja građanske države. Tu je naravno i problem secesija. Iluzija je misliti da bi bilo koja država, pa i ona

najdemokratskija, pristala na to da dragovoljno ustupi znatan deo svoje teritorije. U Kanadi je veoma dugo trajala borba između kvebečkih separatista i kanadskih vlasti.

Ta borba se ipak završila kompromisno: Kvebek je dobio visok stepen autonomije unutar Kanade. Svedoci smo oštrom protivljenju Španije separatističkim zahtevima Baskije i sada Katalonije. De Gol je odobrio nezavisnost Alžira, ali Alžir nije bio deo francuske matične teritorije, već francuska kolonija. Iluzorno je i pomišljati na to da bi on kao francuski nacionalista i kao državnik visokog kalibra odobrio secesiju bilo kog dela francuske zemlje. Bez odgovarajućeg stepena liberalnog patriotizma ne može funkcionisati nijedna demokratska zemlja.

Složio bih se i sa Bolčićevim stavom da u „uslovima etnonacionalizovanog društva“ postoje „ozbiljni problemi sa demokratijom“. Ali, demokratiji se možemo učiti samo u demokratskom formalno-pravnom ambijentu. Da parafraziram Hegela, da bi čovek naučio da pliva, nužno mora prvo ući u vodu, dakle u odgovarajući ambijent. Silvano Bolčić i sam konstatuje da je sadašnja vlast „evidentno autokratska“. Zašto onda, ako nam je demokratija u srcu, ne podržati građanski bunt protiv takve vlasti, bez obzira na njegov krajnji ishod. Demokratija čija je srž pravna država, ne dobija se na tacni, već se za nju moramo boriti i izboriti. Samo u toj borbi može se stvarati politička kultura koja je primerena proceduralnoj demokratiji i koja se protivi tiraniji političke većine nad političkom manjinom.

Glosa_Komunistička glorifikacija manjinskih prava proizvela je etnonacionalizam na nivou „dubokog društva“, zbog čega se Jugoslavija nužno raspala po etničkim šavovima nakon uvođenja višepartijskog sistema. Politički zastupnici etnonacionalizma nisu prevashodno spolja unosili ovu koncepciju u svest ljudi, već su samo u parlamentarnom sistemu razgoreli ono što u doba jednopartijske države nije bilo toliko manifestno, ali je tokom vremena postajalo sve manifestnije

Napomena Redakcije

Slobodan Divjak i Silvano Bolčić razmenili su do sada na stranicama Danasa po dva opširna polemička teksta. Redakcija Danasa procenjuje da je time iscrpljen interes javnosti za pitanja pokrenuta u ovoj polemici.